

Semnificația Proscomidiei (I)

Proscomidia, constând în pregătirea darurilor pentru jertfa euharistică, este o necesitate practică. Dar ea are și o profundă semnificație pe care vom încerca să o deslușim în cele ce urmează.

Unirea jertfelor individuale în jertfa Bisericii care este împărtășire din jertfa lui Hristos

Aducerea darului de pâine și vin la altar de către fiecare credincios este primul act al participării efective la slujbă și, în același timp, una din condițiile împlinirii depline a caracterului de împreună slujire a clerului și a credincioșilor la Sfânta Liturghie. Darul adus la altar este o jertfă a iubirii prin care credinciosul se dăruiește pe sine însuși și întreaga creație lui Dumnezeu. Pe de altă parte, Sfânta Liturghie este slujba în care Biserica aduce jertfa iubirii și a unității. „Dar jertfa aceasta, care ne este dată și poruncită nouă a o aduce și în aducerea căreia Biserica se împlinește pe sine ca fiind viața lui Hristos în noi și a noastră în El, nu este «alta» față de aceea unică, atotcuprinzătoare și care nu se repetă pe care Hristos a adus-o o singură dată” (Evr 9,28) .

Semnificația principală a Proscomidiei constă tocmai în unirea jertfelor individuale ale credincioșilor, concretizate în darurile de pâine și vin, în jertfa Bisericii și recunoașterea acestei jertfe ca fiind împărtășire din jertfa lui Hristos.

Întreaga iconomie a mântuirii este transpusă condensat și tainic

Dezvoltarea, în decursul timpului, a sensurilor simbolice ale Proscomidiei a făcut ca întreaga iconomie a mântuirii să fie transpusă condensat și tainic în ritualul ei: Întruparea Mântuitorului și Jertfa Lui, proorocită încă din Vechiul Testament, care se împlinește în Înviere aducând astfel Răscumpărarea neamului omenesc rezidit în Hristos și unit în Trupul Lui - Biserica. Hristos ni se descoperă în mijlocul Bisericii în stare de jertfă și, în același timp, ca „hrană a toată lumea” adică dăruire din iubire spre împărtășire. El este dăruirea de sine deplină făcută totodată Tatălui și nouă. Hristos ne unește în Biserică făcându-ne părtași jertfei Sale pentru că El este „Cel ce aduce și Cel ce se aduce” arhiereul și jertfa noastră desăvârșită.

Întrupare, Jertfă și Răscumpărare

Mântuirea noastră s-a realizat prin jertfa lui Hristos care „în opera Sa răscumpărătoare ne recapitulează, ne readună mai întâi în Sine, începând din întrupare, ne sfințește firea, coborând în adâncimile ei până la extrema chenoză în iad, și, astfel recapitulați și sfințiți în El, se oferă și ne oferă Tatălui ca jertfă și omagiu suprem, primind prin El și pentru noi o nouă consacrare a făpturii noastre: învierea”. Actele fundamentale ale operei răscumpărătoare a lui Hristos sunt Întruparea, asumarea firii umane, și Jertfa legată indisolubil de Înviere.

Ritualul Proscomidiei este o aducere-aminte a acestor acte prin simbolismul Nașterii și Jertfei Mântuitorului pe care îl cuprinde.

Simbolismul Jertfei Mântuitorului

Tema centrală a Proscomidiei este jertfa unică, atotcuprinzătoare și mântuitoare a lui Hristos în care este cuprinsă întreaga Biserică. Încă de la începutul Proscomidiei preotul rostește troparul Vinerei Mari și însemnează cu semnul Sfintei Cruci prescura din care va fi tăiat agnețul. Pomenirea lui Hristos o facem astfel amintind jertfa lui răscumpărătoare de pe cruce care ne-a adus nemurirea.

Versetele din proorocia lui Isaia (Is. 3,7-8) rostite de preot în timpul tăierii agnețului arată că jertfa Mântuitorului împlinește proorociile Vechiului Testament despre venirea lui Hristos. Aceste versete ne

pun în față imaginea Mielului lui Dumnezeu „Cel ce ridică păcatul lumii” jertfindu-se de bunăvoie „pentru viața și mântuirea lumii”. „Aceasta e măreția uluitoare a lui Dumnezeu descoperită în Hristos: Dumnezeu se face Miel de jertfă fără să se plângă, Miel care-și stăpânește durerea cu puterea blândeții capabilă să îmblânzească pe oamenii ispitiți la ceartă, la ură, la proteste și la plâns”. Înțelepciunea judecății Sale înalte S-a arătat în smerenia Lui iar neamul Lui este necunoscut pentru că, fiind Dumnezeu, este mai presus de cuvânt, iar în El e cuprins întregul lui neam ceresc și omenesc.

Tăind crucis agnețul, preotul întipărește crucea în pâine arătând felul morții Mântuitorului, scoțând astfel în evidență starea de jertfă a Mielului lui Dumnezeu înjunghiat de la întemeierea lumii (Apoc. 13,8).

Din coasta Mântuitorului împuns cu sulița pe cruce a curs preascumpul lui sânge și apa preacurată care vor da viață lumii prin spălarea de păcate cu baia Botezului și adăparea noastră cu băutura nemuririi. De aceea preotul repetă descrierea acestui eveniment așa cum este relatat de Sfântul Evanghelist Ioan (In. 19, 34-35) și toarnă vin și apă în Sfântul Potir. Amestecarea vinului cu apa simbolizează unirea Domnului cu credincioșii și, în același timp, unirea ipostatică a celor două naturi în persoana Mântuitorului .

Comentariile bizantine ale Sfintei Liturghii extind simbolismul jertfei la obiectele folosite: Sfântul Disc închipuie nășălia pe care a fost așezat Trupul Domnului după coborârea de pe cruce; copia - sulița cu care a fost împunsă coasta Mântuitorului etc. În același timp proscomidiarul închipuie locul răstignirii.

Simbolismul Nașterii Domnului

Hristos, Mielul lui Dumnezeu înjunghiat de la întemeierea lumii (Apoc. 13,8) S-a întrupat pentru a se jertfi pentru noi după cum El Însuși arată că a venit „să slujească și să-Și dea viața răscumpărare pentru mulți” (Mt. 20,28). Așa dar Crucea este implicată de Întrupare. Sfinți Părinți ca Sfântul Irineu (sec. II) și Sfântul Efreem Sirul (sec. IV) văd, încă din primele secole, implicarea jertfei lui Hristos în Nașterea Lui. Privindu-L pe Hristos în întregimea Persoanei Sale realizate ca om, actele trecutului se concentrează în El înghițind distanțele temporale. Pentru aceasta Proscomidiei i se aplică și un simbolism al Nașterii Domnului: prescura din care este tăiat agnețul o închipuie pe Maica Domnului și, prin ea, pârga frământăturii firii umane, iar scoaterea agnețului simbolizează nașterea Mântuitorului arătând astfel că Hristos s-a făcut om desăvârșit luând firea umană în afară de păcat.

Ca și în cazul jertfei, comentariile liturgice bizantine atribuie o încărcătură simbolică legată de Nașterea Mântuitorului, proscomidiarului și obiectelor folosite. Astfel proscomidiarul închipuie Bethleemul - locul nașterii, Sfântul Disc - ieslea, steluta - steaua care s-a arătat magilor etc.

Proprezența lui Hristos în Cinstitele Daruri

Deși Cinstitele Daruri nu se prefac la Proscomidie în Trupul și Sângele Domnului, totuși putem vorbi încă de acum de o anumită proprezență a lui Hristos cel jertfit în ele, o prezență printr-o anumită lucrare specială a Lui provocată de gândirea preotului la El în timpul ritualurilor care transpun iconomia mântuirii.